לאתויי עבדים. שאם יש לו עבד כנעני מהול למכור ורוצה העבד שלא ימכרנו אלא בא"י וכתובות (דף קי:) פרש"י שיכול להעלותו [להעבד עברי בע"כ של עבד] ור"י פירש שהעבד יכול לכוף להעלותו או יפטרורו: **לאתויי** עבד שברח מח"ל לארץ. ומריאשא לא שמעי' לי' למאן דתני עבדים ואפילו לפי' יג] רש"י דבעבדים כנעניים מיירי דרוצה למוכרו שאינו מוציאו מרשותו מ"מ דהוא"ל וברח ניקנסיה לעבד ולא נפטר מ"מ ס"ד דרישא כגון שהרב הולך תדיר בארץ ישראל ובאו אלו הכי: **מנוה היפה.** דמ"ל נוה הרעה דל"מ ואין אשתו יכולה לעכב עליו וכן מא"י לירושלים. ל"ה. יד] דאע"ג דתנא רישא הכל מעלין תנא סיפא אין הכל מוציאין הכי מפרש התם בכתובות (גס זה שם) וליכא למימר לאתויי עבדים דליכא חילוק בין שאר ארץ ישראל לירושלים גבי עבדים: **הכל** חייבין בסוכה. עד השתא דרישא הכל לאתויי מאי מהשתא דרישא הנך דתנא כהנים לוים וישראלים ופשיטא וקבעי פשיטא ואי הנך לא מיחייבי מאן ליחייב: **ובני** עבודה נינהו. ואין יכולין לדור אים ואשתו בסוכה שאין מזקקין לנשותיהן דרמיא עליהו עבודת הרגל אימא לא מחייבו ל"ה. דמטעם טו] הולכי דרכים ליכא למיפטרינהו אלא בשתא אבל לא בלשכת בית טז] המקדש ושאר מקומות בהמ"ק וה"ה דמלי למינקט נמי לוים השומרים בכ"א מקומות במקדש כדאיתא פ"ק דתמיד (דף כו.) יז] הכי אשכחנא לקמן גבי הכל חייבין בתקיעת שופר דמלי למימר כהנים ולוים ליכא גוזלין לעולם ומוכרין לעולם ולא נקט אלא כהנים: **קמשמע** לן. יח] [אע"ג] דלא אפשר להו כעין דירה כי יט] היכי דאפשר להו מיחייבי ובעידן עבודה פטירי שאין בעידן עבודה מיחייבי: כ] **כהנים** אישתרי לאלאים בעידן עבודה. דאבנט של בגדים היה דכתיב ואת האבנט שש ומשש כתנת מלכת כו': **הני** כהנים הואיל כא] (ובני עבודה כו' מאן דלא) אישתרו בלאים כו'. הקשה הרב ר"י מאוליינ"ש נשים לא לחייבו בבגדים הואיל וליתנהו בגדילים תעשה לך ויש לומר השוה הכתוב אשה לאיש והא דאמר פרק אלו עובדין (פסחים מג:) כב] הואיל ואינה בקום אכול מצה אינה בבל תאכל חמץ שמיך עלה אהא דילפי' ט"ו ט"ו מחג הסוכות דכתיב האזרח להוציא הנשים ומ"ת ומימא כיון דאיתנהו בגדיים שעטנז איתנהו בגדילים וי"ל דאדרבה הוקשה כל התורה לתפילין ומ"ת דהכי נמי נשים מצה כג] הוקשה ותירץ דאיכא למימר הואיל ואיתרבו לאכילת חמץ איתרבו נמי לאכילת כד] מצה טו) : **שלא** יהא דבר חוצץ בין בגדי כהונה לבשרו. ותפילין על בשרו בעינן דכתיב (שמות יג) והיה לך לאות ולא לאחרים לאות: **צריך** מונח על המצח ומצנפת על הראש ואינה מחזקת עד המצח אלא מקום התפילין נראה בגובה הראש מקום שמוחו של תינוק רופס ל"ה. וליכא למימר אמאי לא קאמר כדלעיל קמ"ל ונהי דפטירי בעידן עבודה דפשיטא ליה דחייבין לעולם בתפלין של ראש ולא בעי ליה למימר דס"ד דליפטרו מתפלין של יד שלא בעידן עבודה דפשיטא ליה דחייבין: **של יד אינה מעכבת של ראש.** ואע"ג כה] דאמר בעלמא מנחות (דף לו.) ולטוטפות בין עיניך כל זמן שבין עיניך יהיו שנים שהיינו שמניח שניהם צריך להקדים של יד: **יום** תרועה יהיה לכם. משמע יום אחד בלבד: **ולברכות.** שהיו אומרים נמי ביום הכפורים של שנת היובל מלכיות זכרונות ושופרות: **מוברין** לעולם. כו] ואפי' בשנת היובל עצמה אם מכרו קרקע שלהם מכורה היא ומילו גבי ישראל ליכא למימר דלא הדרה לרעייהו ביובל דכתיב ולא יגאל מן הלוים ואמר בפ' בתרא (לקמן דף כט:) נראה להם דאם אינו מקדש שמואל טעמא לקמן בפרק בתרא (גס זה שם) משום דמכורה כבר יוצאה אינה מכורה אינו דין שלא תמכר והאמר טעמא שייך גבי כהן גבי ישראל ועוד יש להקשות אליבא דרב נמי דאמר כח] מכרה ויצאה מאי איכא בין ישראל לכהנים [לענין יובל] כט] וכן ל) (המקדיש) גואלה לעולם ויש קצת ליישב הגירסא דבבתי ערי חומה דישראל אינו גואלה אלא בתוך שנה תמימה ולוים וכהנים גואלים לעולם וס"ד שבתי ערי חומה שלהם נוהגין כבתי החצרים וליפקו ביובל ומוכרין דנקט אגב גואלין ורש"י פי' הכא וזה לשונו וגואלין לעולם אם מכרו שדה גואלין אותו מיד וישראל אינו גואל בפחות משתי שנים דכתיב במספר שני תבואות ובראש השנה פרק ראוהו בית דין (דף כט.) לא] וזהו לשונו בשם (רבי יהודה בר יצחק) [רבינו יצחק] הלוי מוכרין לעולם וגואלין לעולם ושתיהם משניות הן במסכת ערכין ובין מקדישין ובין מוכרין תרוייהו משניות יתירות ניהו אלא איידי דתנא התם גבי ישראל אין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים ולא גואלין אחר היובל פחות משנה תנא נמי גבי כהנים מקדישין וגואלין לב] לעולם והכי מוקי לה במסכת ערכין מקדישין וגואלין לעולם [ותיכות כשם ר' יהודה בר יצחק הלוי ושאר רבותי גורסין מוכרין] מקדישין וגואלין לעולם זו היא גירסת רבי יצחק הלוי ושאר רבותי גורסין מוכרין [ותיכות כשם ר' יהודה בר יצחק הלוי ממקן] (ש"מ), לב] וגואלין ואיידי דתנא מקדישין וגואלין בהדי הדדי תנא נמי גבי גואלה דמכירה מוכרין לעולם (ש"מ),

לאתויי עבדים ולמאן דתני עבדים בהדיא לאתויי מאי לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה ואין הכל מוציאין לאתויי א] עבד שברח ב] מח"ל לארץ: ג] הכל מעלין לירושלים לאתויי ד] מנוה היפה לנוה הרעה ואין הכל מוציאין לאתויי מאי לאתויי מנוה הרעה לנוה היפה: ה] הכל חייבין בסוכה כהנים לוים וישראלים פשיטא אי הני לא מחייבי מאן מיחייבי כהנים איצטריכא ליה סד"א הואיל וכתיב 1 בסוכות תשבו ו] ואמר מר תשבו ז] שבעת ימים כעין תדורו ח] מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו והני כהנים הואיל ובני עבודה נינהו לא ליחייבו קא משמע לן נהי דפטירי בשעת עבודה בלא שעת עבודה חיובי מיחייבי מידי דהוה אהולכי דרכים ט] דאמר מר הולכי 2 דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבים בלילה: י] הכל חייבין בציצית כהנים לוים וישראלים פשיטא יא] כהנים איצטריך לי' סד"א הואיל וכתיב 2 לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך מאן דלא אישתרי כלאים לגביה בלבישה הוא דמחייב במצות ציצית והני כהנים הואיל ואשתרי כלאים לגבייהו לא לחייבו קמ"ל יב] נהי דאישתרי בעידן יג] עבודה בלא עידן עבודה לא אישתרי: הכל חייבין בתפילין כהנים לוים וישראלים פשיטא כהנים איצטריך ליה סד"א הואיל וכתיב 3 וקשרתם לאות על יד והיו לטוטפות בין עינך כל דאיתיה במצות דיד איתיה במצוה דראש והני כהנים הואיל וליתנהו במצוה יד] דיד דכתיב 4 ילבש על בשרו טו] שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין בשרו אימא במצות דראש נמי לא ליחייבו קמ"ל דלא מעכבי אהדדי יז] כדתנן יח] תפלה של יד אינה מעכבת של ראש ושל ראש אינה מעכבת של יד יט] ומאי שנא דיד דכתיב ילבש על בשרו כ] ראש נמי כתיב 5 ושמת המצנפת על ראשו תנא כא] ישערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין כב] הכל חייבין בתקיעת שופר כהנים לוים וישראלים פשיטא כהנים איצטריכא ליה סד"א הואיל וכתיב 6 יום תרועה יהיה לכם מאן דליתיה בתקיעה דחד יומא חייב והני כהנים הואיל ואיתנהו בתקיעה כוליה שתא דכתיב 7 ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם אימא לא ליחייבו מי דמי התם חצוצרות הכא שופר איצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל ותנן כג] שוה כד] היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות דאיתיה במצות יובל איתיה במצות ראש השנה דליתיה במצות יובל איתיה במצות ר"ה והני כהני הואיל וליתנהו במצות דיובל דתנן כה] כהנים ולוים מוכרין לעולם וגואלין

מסורת הש"ס

א) כתובות קי: ע"ש, ב) [מולין ג:], ג) סוכה כח:, ד) שם כו., ה) מנחות מג. [מולין ג:], ו) [עי' תוס' מנחות מג. תוך ד"ה מ: תכלת ותוס' מולין קי: ד"ה טלין], ז) מנחות לח., ח) [זבחים יט.], ט) שם, י) [כ"ה טו. ע"ש כל הענין], יא) כ"ה כו., יב) נקמן לג.; יג) [דברים ז], יד) [שיך לענ"ל הנא], טו) [עי' תוספות יומות ד. ד"ה דכמיב ותוס' פסחים מג.: ד"ה סד"א ותוס' שבועות כ: ד"ה כלן],

תורה אור השלם

1. בְּסֻכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת: ויקרא כג מב
2. לֹא תִלְבָּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו: דברים כב יא
3. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: דברים ו ח
4. וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי בַד יִלְבַּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ו ג
5. וְשַׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל הַמִּצְנֶפֶת: שמות כט ו
6. וּבְחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם: במדבר כט א
7. וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרֹת עַל עֹלֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: במדבר י י

שינויי נוסחאות

א) לאתויי מאי לאתויי עבד (ש"מ), ב) לאתויי מאי לאתויי מנוה (ש"מ), ג) תאנו כעין תדורו [מיכות שבעת ימים נמקן] (ש"מ), ד) מה דירה. ס"א בין ביום ובין בלילה אף סוכה בין ביום ובין בלילה והני כהנים הואיל וליתנהו ביום דטרידי בעבודה אימא לא ליחייבו קמ"ל נהי כו' (ש"מ), ה) פשיטא אי הני לא מחייבי מאן מחייבי כהנים (ש"מ), ו) שלא יהא דבר מוצץ בינו לבין בשרו (ש"מ), ז) בתרו שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין בשרו דלקם נמי (ש"מ), ח) מה"ל הכל חייבין בסוכה. עד השתא (ש"מ), ט) בפרק בא לו כהן גדול במסכת יומא (עי"ש) עפ. וסס סקנ.), י) ל"ל יבמות ד:, יא) תיכות דתמת בגדיו בעינן נמתק (ש"מ), יב) המלא מקום שמוחו של תינוק רופס ומלנפת (ש"מ), יג) גילכת ל"ק לפיכוס ר"י, יד) דאגב דתני ריש ונ"ב עיין סס בכתובות (ש"מ), טו) ומטעמא (צ"ק), טו) בלפו"ל המקד' ויתכן ל"ל המוקד, יז) דתמיד והכי אשכחנא (ש"מ), יח) קמ"ל דאע"ג דלא (ש"מ), יט) ל"ק מ"ז, כ) הס"ד ומה"ד מאן דלא אישתרי כלאים כו' הקשה. ל"ק, כא) הואיל ואישתרי כלאים [והשאר נמתק] (ש"מ), כב) עוברין והני נשי הואיל ואינם בקום אכול מצה אימא בבל תאכל חמץ נמי ליתנהו שמיך עלה (ש"מ), כג) גס מצה ס"ל גס מצריך כד) גס מצה ס"ל גס הייקשא יתירא למימר כו'. ל"ל ס"ל דה"ק גס מצה מצריך הקשא יתירה. (ש"מ), כה) מצה הס"ד אמ"ד מה"ד והני כהנים הואיל ואישתרי להו כלאים כו' וכו"ל (צ"ק), כו) ומע"ג דאמרי' בעלמא (ש"מ), כז) לעולם פי' הקו' ואפילו (ש"מ), כח) כיון. גלינו. ואילו גבי ישראל תניא בפרק בתרא ובשנת היובל לא ימכור כו' וגבי כהנים תנן מוכרין דמכורה ויוצאה והמעות שלהן דהא ליכא למימר וכו' ולא נגאלה (ש"מ), כט) דאמר מכורה ויוצאה מאי איכא (ש"מ), ל) ל"ל ל"ק גילכת אחמת מה, לא) ל"ל קשה מה גואלים, לב) ד"ל פי' וזה לשונו ה"ג כהנים ולוים מקדישין וגואלין לעולם [ותיכות כשם ר' יצחק הלוי ממקן] (ש"מ), לג) לעולם והכי מוקי לה במסכת ערכין מקדישין וגואלין לעולם אפילו בשנת היובל עצמה וגואלין אפילו קודם שתי שנים אע"ג דכתיב כי מספר שני תבואות:

רבינו גרשום

[לאתויי מנוה היפה לנוה הרע דאע"ג דאית ליה בחוצה לארץ נוה יפה ובא"י נוה רע]: **עבד שברח מחו"ל לארץ** אין רבו יכול להוציאו משם: **הכל מעלין לירושלים** אע"ג דירושלים נוה הרע כדאמרינן במסכת כתובות מנין לישיבת כרכים שהיא קשה שנא' ויברכו הקהל את כל העם המתנדבים וגו': [**והשתא בע"**] אותו כי היכי דאמר הכל מעריכין כהנים ולוים וישראלים הם הכי לכל הני הכל תדנינן ושרי בעי אותו כי הכל חייבין בסוכה כהנים לוים וישראלים פשיטא אי הני לא מחייבי מאן מחייב]: **אף סוכה בין ביום ובין בלילה** והני כהנים הואיל ואי אפשר להו למיתב בה ביממא דטרידי בעבודה בלילה ליפטרו קמ"ל: **אף סוכה איש ואשתו.** וכהנים בעו למיהוי פרושים משום דבעו למעבד עבודה דרגל: [**והני כהנים הואיל**] **ואישתרי כלאים לגבייהו** דכתיב ואת האבנט שש משזר תכלת וארגמן ומדשש כיתנא תכלת עמרא: **ולבש הכהן מדו בד.** ואמרינן [מדו] כמדתו שצריכין ליגע עד קשרי אצבעותיו וכתיב יהיו על בשרו שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין בשרו: **שעיר היה נראה בין ציץ למצנפת.** אלמא הוי מקום פנוי [לבר] ממצנפת להניח שם תפלין: **והני כהנים הואיל וליתנהו במצוה** כדתנן בפרק בתרא דמסכתין הכהנים והלוים מוכרין לעולם אפילו בשנת היובל עצמה וגואלין אפילו קודם שתי שנים אע"ג דכתיב כי מספר שני תבואות:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קמ"ל וכו' כעין מדוכו היכי כל"ל ותיבת כי נמחק:

מוסף רש"י

לאתויי עבדים. היה לו עבד עברי יצא אחמיו העבד על כתפו (כתובות קי:). **הכל מעלין לירושלים.** אם כל בני ביתו אדם כופה לעלות ולוצב עמו בירושלים (שם). **הכל חייבין בסוכה.** לאתויי קטן שאינו צריך לאמו (חולין ב:). **הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום.** דכתיב בסוכות תשבו, כעין ישיבת ביתו, כשם שכל השנה אינו נמנע מלבת בדרך בסחורה, כך כל ימות החג שאינו יום טוב לא הצריכו הכתוב למצוה (סוכה כו.). **הכל חייבין בציצית.** לאתויי קטן שיודע להתעטף (חולין ב:). **הואיל ואשתרי כלאים לגבייהו.** אבנט, בגדים בזה שם ותכלת (מנחות מג.). **שערו.** שבל כהן גדול, **היה נראה בין ציץ.** שבל מלמד, למצנפת. שבגובה ראשו (זבחים יט.). למדנו שהמצנפת למעלה בגובה הראש ואינה עמוקה ליכנס בה כל הראש עד המצח, והציץ מלמטה (שמות כח לז). **ששם מניח תפילין.** הלבן ליכא תפילה (זבחים יט:). **שוה היובל לראש השנה לתקיעה.** בפשוטין ואע"ג דתקיעתו ביובל לא לתפלה ולא לזכרון אלא לימון שלוח עבדים והשמטת מכירת שדות, אפילו הכי כלר"ה בעי למעבדיה, דגמרינן לה לגז"ש שביעי שביעי, **ולברכות.** דבעי לימוד תשע ברכות ביום הכפורים של יובל (ר"ה כו:).

תוספות

לאתויי עבדים. בפ"ב דכתובות (קי:) פרש"י שאם קנה עבד בח"ל ובא לגור בארץ ישראל דרשאי להעלות עבדו עמו ולא נהירא שאפי' ממדינה למדינה בח"ל או בארץ יכול הוא להוליך עבדו עמו ומפר"י דאם העבדים רוצים יכולים לומר לרבם או תעלה עמנו לארץ או תשחרר אותנו והא דאמר בסמוך לאתויי ברח מחו"ל דאין מוציאין [אתא לאשמועינן] מהו דתימא הואיל וברח נקנסיה וכאן פרש"י לאתויי עבדים שאם יש לו עבד כנעני מהול כו'. תוס': **שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין בשרו.** משמע שהכהנים חייבין בתפילין בעידן עבודה ותימה דאמרינן בפ"ב דזבחים (דף יט ע"א) כהנים בעבודתן ולוים בדוכנם פטורין מתפילין ואומר הר"ם דהתם כשמתבטלין מעשות עבודה פטורין משום דכל העוסק במצוה פטור [מן המצוה] אבל כשיש שהות להניחם קודם עבודה חייבין להניחם ושיהו עליהן בשעת עבודה. תוס': **סד"א הואיל ותנן.** להאי טעמא הוי מצי למימר נמי לוים איצטריך ליה אלא משום דלטעמא קמא לא מצי למימר לוים לא נקטיה נמי הכא. הרא"ש ז"ל. ועיין תוס' לעיל (ד"ה ובני עבודה): **והני כהני הואיל וליתנהו כו'.** עיין בהשמטות בסוף המס': **תוס' ד"ה**

ח) נראה לר"ל דהשתא בעי כל היכא דתני כהנים לוים וישראל לאתויי מאי כי היכי וכו' הכי נמי לכל הני כהנים וכו' דתנינן וכו'.

שיטה מקובצת

הני כהנים כו' הוקשה כל התורה כולה לתפלין. גלינו. והיקש עדיף מסמוכין אבל בפרק אלו עוברין היקשא נמי הוא דכתיב בחד קרא: **ד"ה מוברין לעולם כו'.** וז"ל הרא"ש ז"ל מוכרין לעולם פרש"י ז"ל מוכרין לעולם אפי' בשנת היובל וכו', וקשה דמנא ליה לרש"י ז"ל [לחלק] בין מכירת כהנים למכירת ישראל דהא לא אשכחן חילוק ביניהם אלא בשדה אחוזה דאם לא גאלה ישראל ומכרה הגובר לאחר מתחלקת לכהנים ביובל ושל כהן חוזרת לו, ועוד הקשה הר' אלחנן על מה שפרש"י מוכרין לעולם אפי' בשנת היובל עצמה אמאי הא כי היכי דפליגי רב ושמואל בישראל שמכר וכו' ה"נ איכא למימר בשל כהן, ורש"י ז"ל נמי הקשה זה הקושיא לקמן בפ' בתרא (לג: ד"ה מוכרין), ועוד לרב דאמר מכורה ויוצאה מאי איכא בין כהן לישראל, וחזר ופירש רש"י ז"ל לקמן דומוכרין לעולם כדי נסבה אלא אגב גואלין לעולם נקט ומוכרין לעולם, ואיידי דתנא באידך פיקא תרתי מקדישין לעולם וגואלין לעולם תנא נמי הכא תרתי מוכרין לעולם וגואלין לעולם, ורש"י פי' במס' ר"ה וכו' ע"כ: **ד"ה מוכרין וכו' ורש"י פירש כו' אם מכרו.** תוס' ד"ה

נהי דליתנהו בהשמטת קרקעות. כלומר בכל דין השמטת קרקעות דהא תנן מוכרין לעולם (א) : והך אכילת קדשים משום כפרה הוא דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכהנים אוכלין והבעלים מתכפרין (יומא פח:) אימא לא תיבעי זימון קמ"ל כו': **מצטרפין כו'.** אי אכיל חד כהן וחד לוי וחד ישראל. כהן בהדי זר מצי למיכל מן המולין הלכך מצטרפין: **לא נצרכא אלא לבן בוכרי.** בסיפא דמילתא מפרש הא דרבא (ב): **שעוקר.** שקלים באחד באדר: **אינו חוטא.** כדמפרש לקמן דלא הוו חולין בעזרה (שמו' לא) דלא כתמילה לא (ג) מיפייב דכתיב (שמו' לא) לכל (ד) העובר על הפקודים ושבט לוי לא נפקד: **חוטא.** מפרש במס' שקלים (פ"א ה"ג) דכתיב זה יתנו זה בגימטריא י"ב שבטים דהיינו נמי שבט לוי דכל העובר מפרש כל העובר בית סוף: **אלא שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן.** (ה) להנאתן ושלא כדין: **שלנו הוא.** שהרי מתרומת הלשכה הן באין ואם אינו שוקלין לנשכה נמצאת מנחת העומר ושתי הלחם ולחם הפנים משלנו והיאך נאכלין הכתיב לא תאכל. ולדידן ליתי לן הך דרשא דהאי כליל תהיה במנחת כהן גרידתא כתיב אבל במנחת צבור זיל בתר רובא: **דמסר לה לצבור וכו'.** והלכך לבן בוכרי דפטר לה להכהנים משקלים איצטריך מתני' (ו) למתני דלכהן שהעריך עצמו או את אחר נותן את הערך כשראל דסד"א כו' קמ"ל (ט) (דלא גמירי): **לא יהו פחותין מסלע.** דעני בערכין נידון בהשג יד דכתיב (ויקרא כז) על פי אשר תשיג יד הנודר וגו' ופחות מסלע לא יתן לעולם כדאמר בפ' שני (לקמן ז:) אין בערכין פחות מסלע ומייתי טעמא מהאי קרא וכיון דלהכי אתא לא הוה ס"ד למפרש דרשא אחריתי למפטר הכהנים מערכין ומתני' לא איצטריך: הכהנים נפטרו מפדיון הבן בפ"ק דבכורות (ד.) מק"ו אם פטרו את של ישראל במדבר ק"ו את של עצמן: **ה"נ דליתנהו באיל אשם.** והא ישראל ניתנו אלא ודאי הכי לא דרשי' ואכתי מתני' למה לי למיתני הכהנים ולויים וישראלים: **והעמידו לפני הכהן.** עני שהעריך את עצמו או את אחר: **ולא כהן לפני הכן.** הלכך כהן ליתיה בערכין דאי עני הוא לא קריבא ליה והעמידו לפני הכהן קמ"ל מתני': **נערכין לאחויי כו'.** כלומר אמר מר לעיל הכל נערכין לאחויי מנוולו ומוכה שחין (ז) : **ערך פחות.** לקמן [ע"ב] מפרש וכולה בריתא מפרש לקמן: **ערך אבריו.** אמר ערך ידי עלי לא אמר כלום דאין ערך לאיבר

וכמה פחות שבערכין שלשה שקלים. אע"ג דאמר בתוספתא דמכילתין הרי עלי ערך סתם מביא המועט וכמה (את) המועט ה' שקלים (סלעים) י"ל כא) דהתם בסתם ערך דזכר כב) (ונקבה) הוא: **קרי** ביה ערך בערכך. מיתורא בערכך כג) דמלי למכתב ערך ומיתורא כד) דריש ואילו ערך גופיה מיצטריך:

לומר שאין נידון בהשג יד. מ"ט כמפרש דמי דכיון דאמר ערך סתם עלי ויודע הוא שזהו פחות שבערכין ג' שקלים כמ"ד הרי עלי ג' שקלים כה) ולא דמי לאומר ערך פלוני דהתם לא מוכחא מילתא דאין הכל יודעין כו) שנותיו אבל הכא דבר גלוי הוא שהרי לא תלה בשום אדם שאין הקוניטרס וקשה דהא כי אמר ערך פלוני עלי יודע הוא שאינו כז) בן חדש ומייב ה' סלעים ונידון בהשג יד שבסלע אחד או בשנים ונראה לפרש כמפרש דמי דהוי כמו אומר בהדיא הרי עלי שלש סלעים הואיל ואמר ערך סתם דומיא אי אמר ערך פלוני בן עשרים אף על פי שיודע שיתחייב חמשים סלעים מ"מ גזירת הכתוב כח) כיון שתלה הערך בנערך גזירת הכתוב הוא שידון בהשג יד ואינו כמו מפרש הרי עלי נ' סלעים לבדק הבית כט): **הוא** והקדש שותפין בו'. פי' בקוניטרס דגבי הקדש נקט שותפות לומר שהוא והקדש חולקין דמקדיש בעין יפה מקדיש אבל גבי מכירה שייך ל) דמשמעין לשון שומא כלומר שישומו אותו אבר שמכר לאיזה מלאכה הוא ראוי ולפי שויה יטול: **והא** פרה וחמור דליתנהו בערכין ואינו נידון בכבודו. וכל שכן כשמקדיש לא) הגוף לב) דפשטה קדושה בכולה: **הא** לא קשיא הא בקדשי מזבח הא בקדשי בדק הבית. בר"ייתא בקדשי מזבח דאמר רא"ש חמור הקדש לדמי עולה ואינו נידון בכבודו דכי כתיב נפשות גבי ערכין כתיב דקדשי בדק הבית עינהו וכי אמרינן אנו דנידון בכבודו אפילו טומטוס שנולד לדמיו לבדק הבית: ימכר

ד"א נפשות אין לי אלא איש שהעריך בין איש בין אשה אשה שהעריכה איש ואשה שהעריכה אשה מנין ת"ל נפשות דבר אחר נפשות להביא מנוול ומוכה שחין והא אפיקתיה להנך דלא צריכי קרא מ"ט יג) כי יד) שקול הוא ויבואו כולם כי איצטריך קרא למנוול ומוכה שחין הוא דאצטריך והיה ערכך לרבות טומטום ואנדרוגינוס לדמים דמים למה לי קרא לא יהא אלא יז) דמי דיקלא אילו אמר דמי דיקלא מי לא יהיב אמר יח) רבא לומר יט) שנידון בכבודו סד"א נדר בערכך כתיב כל שישנו בערכין נידון בכבודו וכל שאינו בערכין אינו נידון בכבודו כא) א"ל אביי ודלא איתיה בערכין מי נידון בכבודו והתניא יב) ראש עבד זה הקדש הוא והקדש שותפין בו יג) ראש עבד מכור לך משמנין ביניהם יד) ראש חמור זה הקדש הוא והקדש שותפין בו טו) ראש חמור מכור לך משמנין ביניהם יז) ראש פרה מכור לך לא מכר אלא ראשה טז) של פרה ולא עוד אלא אפילו יח) ראש פרה הקדש אין להקדש אלא ראשה וא"ר פפא דהא מזדבן רישא דתורא בבי טבחא והא חמור ופרה ליתנהו בערכין ואין נידון בכבודו וליטעמיך תיקשי לך עבד דאיתיה בערכין ואין נידון בכבודו אלא לא קשיא הא בקדשי מזבח הא בקדשי בדק הבית במאי אוקימתה בקדשי מזבח אימא סיפא ולא עוד אלא אפי' אמר ראש פרה זו הקדש אין להקדש אלא ראשה אמאי תפשוט קדושה בכולה מי לא תניא יט) האומר רגלה

נפשות לפיכ לל שישנו בערכין נידון בכבודו. אפי' כשאמר דמי ראשי עלי וכל שאינו בערכין כשאמר דמי ראשי עלי אינו נידון בכבודו דנפשות גבי ערך כתיב קמ"ל: **משמנין ביניהן**. כמה שור ויחלוקו דמיו. ומבעיא לי אמאי נקט התם שותפין והכא משמנין: **וא"ר פפא**. מאי טעמא גבי פרה לא הקדיש אלא ראשה טו) : **דהא מזדבן ריש תורא בבי טבחא**. אבל ראש עבד וראש חמור אין דרך למכור הלכך טז) לפלגיה זביה לפלגיה אקדשיה: יז) **ואין נידון בכבודו**. דקתני הוא והקדש שותפין בו ולא הוי כוליה דהקדש יח): **והא עבד דאיתיה בערכין**. כדקתני במתני' וקתני בהך בר"ייתא גבי עבד נמי הוא והקדש שותפין בו דאין נידון בכבודו: **אלא ל"ק**. הך בר"ייתא יט) דקדשי מזבח דאמר ראש חמור או עבד זה לדמי עולה אין נידון בכבודו דכי כתיב נפשות גבי ערכין כתיב דקדשי בדק הבית עינהו וכי כ) קאמרינן אנו דנידון בכבודו אפילו טומטוס שנולד לדמיו בקדשי בדק הבית: **הפשטו קדושה בכולה**. הואיל והקרבה: תימכר

אין לי אלא איש שהעריך בין איש בין אשה אשה שהעריכה איש אשה שהעריכה אשה מנין ת"ל נפשות לרבות מנוול ומוכה שחין [6] שיכול נדר בערכך [7] כל שישנו בדמים ישנו בערכין וכל שאינו בדמים אינו בערכין ת"ל נפשות [1] והיה ערכך לרבות טומטום ואנדרוגינוס לדמים שיכול נדר בערכך [2] כל שישנו בערכין ישנו בדמים וכל שאינו בערכין אינו בדמים תלמוד לומר והיה ערכך הזכר זכר ולא [3] טומטום ואנדרוגינוס יכול לא יהו בערך איש אבל יהיו בערך אשה ת"ל והיה ערכך הזכר ואם נקבה היא זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס אמר מר בערכך לרבות ערך [4] סתום מאי ערך סתום דתניא [8] האומר ערך סתום עלי נותן כפחות שבערכין וכמה פחות שבערכין שלשת שקלים ואימא חמשים [9] תפשתה מרובה לא תפשתה תפשתה מועט תפשתה ואימא שקל דכתיב [2] וכל ערכך יהיה בשקל הקודש ההוא בהשג יד הוא דכתיב ואלא קרא [5] למה לי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לומר שאינו נידון בהשג יד מאי טעמא כמפרש דמי איכא דאמרי אמ' רב נחמן אמר רבה בר אבוה נידון בהשג יד פשיטא מהו דתימא כמפרש דמי קמשמע לן ד"א בערכך ערך כולו הוא נותן ואינו נותן ערך [10] דמי אברים והא אפיקתיה לערך סתם קרי ביה ערך בערכך יכול שאני מוציא דבר שהנשמה תלויה בו תלמוד לומר נפשות נפשות ולא את המת והא אפיקתיה קרי ביה נפש נפשות אוציא את המת ולא אוציא את הגוסס תלמוד לומר [3] והעמיד והעריך אי הכי מת נמי תיפוק לי מוהעמיד והעריך הכי נמי ואלא נפש נפשות למה לי כדבעינן למימר קמן ד"א נפשות אין לי אלא אחד שהעריך אחד אחד שהעריך מאה מנין ת"ל נפשות

ד"א נפשות אין לי אלא איש שהעריך בין איש בין אשה אשה שהעריכה איש ואשה שהעריכה אשה מנין ת"ל נפשות דבר אחר נפשות להביא מנוול ומוכה שחין והא אפיקתיה להנך דלא צריכי קרא מ"ט [10] כי [7] שקול הוא ויבואו כולם כי איצטריך קרא למנוול ומוכה שחין הוא דאצטריך והיה ערכך לרבות טומטום ואנדרוגינוס לדמים דמים למה לי קרא לא יהא אלא [1] דמי דיקלא אילו אמר דמי דיקלא מי לא יהיב אמר [8] רבא לומר [9] שנידון בכבודו סד"א נדר בערכך כתיב כל שישנו בערכין נידון בכבודו וכל שאינו בערכין אינו נידון בכבודו [6] א"ל אביי ודלא איתיה בערכין מי נידון בכבודו והתניא [11] ראש עבד זה הקדש הוא והקדש שותפין בו [2] ראש עבד מכור לך משמנין ביניהם [3] ראש חמור זה הקדש הוא והקדש שותפין בו [4] ראש חמור מכור לך משמנין ביניהם [5] ראש פרה מכור לך לא מכר אלא ראשה [12] של פרה ולא עוד אלא אפילו [6] ראש פרה הקדש אין להקדש אלא ראשה וא"ר פפא דהא מזדבן רישא דתורא בבי טבחא והא חמור ופרה ליתנהו בערכין ואין נידון בכבודו וליטעמיך תיקשי לך עבד דאיתיה בערכין ואין נידון בכבודו אלא לא קשיא הא בקדשי מזבח הא בקדשי בדק הבית במאי אוקימתה בקדשי מזבח אימא סיפא ולא עוד אלא אפי' אמר ראש פרה זו הקדש אין להקדש אלא ראשה אמאי תפשוט קדושה בכולה מי לא תניא [13] האומר רגלה

מסורת הש"ס

מג א מיי' פ"ז מהלכות ערכין הלכה כ:
מד ב מיי' פ"ה מהל' ערכין הלכה י:
מה ג מיי' פכ"ז מהל' מכירה הלכה ח ועי' בהשגות ובמ"מ טוש"ע ח"מ סימן רכ סעיף יב:
מו ד מיי' פ"ה מהלכות ערכין הלכה יח:
מז ה מיי' פכ"ז מהל' מכירה הלכה ח ועי' בהשגות ובמ"מ טוש"ע ח"מ סימן רכ סעיף יב:
מח ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:

מוסף רש"י

נדר בערכך. איתקש ערכין לדמים, ומנוול ומוכה שחין אין בדמים ונולדין את אחרים אבל לא נולדין, דאין שוין כלום (לעיל ב.). ת"ל נפשות. כל שהוא נפש (שם). **הזכר זכר ולא טומטום ואנדרוגינוס.** ה' ימיה קדיש (שבת קלז: בכורות מב. נדה כח:). **ואם נקבה.** דרש ואם ימיה (שבת שם נדה שם). **תפשתה מרובה לא תפשתה.** כל מקום שממעט שני דרכים, אחד תופס מרובה ואחד תופס מועט, טוב לך לתפוס את המועט, שאפילו היה לך לתפוס את המרובה ותתפוס את המועט תפיסתך תפיסה, שיש בכלל המרובה המועט, אבל אם תתפוס המרובה והיה לך לתפוס המועט נמצאת שתפסת שלא כדת (חגיגה יז. וכעי"ז בחולין קלח. בארוכה). **שקול הוא ויבואו כולם.** המנות שוות וסי מיעייסו מפקח, אי דרשת הא אגא דרשינא לאידך, הלכך יבואו שניהם (בכורים ד:). **שנידון בכבודו.** שאם העריך דבר שהנשמה תלויה בו, כגון שאמר ערך ראשי עלי, נותן ערך אלם, דכתיב גבי ערכין בערכך נפשות, דצתר נפש אזלינן (לקמן יח.). אם אמר ערך אבר שהנשמה תלויה בו עלי נותן דמי כולו ואם אמר ערך ידי עלי לא אמר כלום שאין ערך כמוך אלא בנפש. נידון בכבודו, כאבר נידון לפי כבודו, שאם הנשמה תלויה בו נותן דמי כולו (ב"מ קיד.).

שינויי נוסחאות

א) בערכך כתיב כל (ש"מ), ב) בערכך כתיב כל (ש"מ), ג) ערך סתם [וכל"ל לקמן] (ש"מ), ד) קרא למאי אתא אמר [מיכוס לומר לי נמתק] (ש"מ), ה) מיכוס דמי נמתק (ש"מ), ו) בדפו"ר ליתא מיכוס כי, ז) אלא דאמר דמי (ש"מ), ח) אמר רבה לומר (ש"מ), ט) מיכוס של פרה נמתק (ש"מ), י) אפי' אמר ראש (ש"מ), יא) קטיב בקרא (ש"מ), יב) הוא שפחות שבערכין הוא ג' (ש"מ), יג) ל"ל בערכך, יד) בדפו"ר ראשי, טו) אלא דאמר מכר אלא ראשה (ש"מ), טז) לפלוגי זביה לפלוגי אקדשיה (ש"מ), יז) חמור ופרה ליתנהו בערכין וקתני דאין נלון (ש"מ), יח) דהקדש ה"נ טומטום ואנדרוגינוס כיון דאינם בערכין אינו נדון בכבודו (ש"מ), יט) בקדשי מזבח (ש"מ), כ) וכי קאמר אנן דנדון (ש"מ), כא) ל"ל דהתם באומר ערך דזכר והכא בסתם ערך, כב) דזכר ונקבה הוא הס"ל (ש"מ וכ"ה בצ"ק), כג) דכ"ף דבערכך (צ"ק), כד) ומייתורא דבית דריש (כ"ה בצ"ק) ואילו ערך לגופיה (ש"מ), כה) שקליס דמי ולא דמי לאומר ערכי עלי או ערך פלוני (ש"מ), כו) יודעין את שנותיו (ש"מ), כז) שאינו פחות מבן חדש ומייב ה' סלעים אפילו הכי נדון בהשג יד (ש"מ), כח) הכתוב הוא כיון שתלה הערך בנערך גזירת [ותיכוס גזירת הכתוב הוא ממקן] (ש"מ), כט) בהשג יד אבל בערך סתם שלא תלה בשום אדם אין כאן גזירת הכתוב הס"ל (ש"מ), ל) שייך לישנא דמשמנין (ש"מ), לא) ס"א ראש נ"א הגוף דלא פשטה וגי' נ"ק הראש דליפשוט, לב) דפשטה. ס"א דלא פשטא קדושה (ש"מ),

מלה

תורה אור השלם

1. וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: ויקרא כז ג
2. וְכָל עֶרְכְּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל: ויקרא כז כה
3. וְאִם בְּכָל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לְיְיָ וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן: ויקרא כז יא

הגהות הב"ח

(א) גמ' אינו נידון בכבודו קמ"ל ל"ק אדמי: (ב) רש"י ד"ה כמפרש וכו' ויודע הוא זה שפחות שבערכין:

רבינו גרשום

לרבות טומטום ואנדרוגינוס לדמים. שנולדים ויכול אדם לומר דמיו עלי: ת"ל והיה. מן והיה מרבה ליה לדמים שיהא בדמים ומן ערכך הזכר ואם נקבה ממעט ליה מערכין: [**תפשת מרובה לא תפשת.** דאימא מועט: **תפשת מועט תפשת.** דאפי' אי איכא מאן דאמר מרובה תפשת דיש בכלל המרובה מועט ולא סתר דברין]: **בהשג יד כתיב.** וכדאמרן לעיל: **ואלא קרא למה לי.** כיון דמן תפשת מועט שמענן פחות שבערכין בערכך למה לי: **לומר שאינו נידון בהשג יד.** שאם אין לו אלא שקל שיתנהו ויהא פטור מכאן ואילך אלא חייב הוא בערך שלם משום דכמפרש שלשה שקלים דמי: [**ואיבא דאמרי.** כו': **פשיטא.** דהא ערך סתם קאמר וראוי לידון בהשג יד: **מהו דתימא כו'** כדבעינן למימר לקמן דאיצטריך למנוול ולמוכה שחין: **והא אפיקתיה.** לנפשות להנך לאין לי אלא אחד שהעריך אחד כו' ולאשה שהעריכה כו']: **הנך לא צריכי קרא דשקול הוא.** [ויבואו כולם]. כלומר דמהיכא דילפנן דאחד מערך [אחד] מן איש כי יפליא [בערכך] הני נמי שקולים למילף נמי מהתם דמה לי אחד שהעריך אחד או אחד שהעריך מאה. דכי היכי דאחד שהעריך אחד קדיש ערכו הכי נמי קדיש ערך מאה וכי היכי דאיש מערך אף אשה מעריכה דהשווה הכתוב אשה לאיש. ודבר שהנשמה תלויה בו נפיק מנפש ומת וגוסס נפקי מן והעמיד אייתר ליה נפשות למנוול ומוכה שחין: **לומר שנידון בכבודו של אבר.** שאם אמר דמי אבר אחד עלי נידון לפי חשיבות האבר אם הוא אבר שהנשמה תלויה בו נידון לפי כולו ואם לאו לא אמר כלום: **הוא והקדש שותפין בו.** כלומר הואיל וראשו הקדש והגוף שלו ואינו יכול לחלוק הראש מן הגוף שניהם שותפין בו ואינן יכולין למוכרו ולחלוק דמיו מפני חלק ההקדש שהרי יש בו מעילה: **משמנין ביניהן.** הואיל וחולין הוא מוכרין אותו וחולקין דמיו או יפדה חברו: **אין לו להקדש אלא ראשה.** הואיל ועשוי הוא למכור ראש של בהמה ולא הגוף בבית הקצבות: **ואין נידון בכבודו.** דלא הוי כוליה הקדש אע"ג דנשמה תלויה בו: **הא בקדשי מזבח כו'.** כלומר הא דאמר שניהן שותפין דאקדשיה [קדושת] מזבח: **והא דאקדשיה בקדושת בדק הבית נידון בכבודו** דהיינו דומיא דערכין דהוו קדושת בדק הבית:

שיטה מקובצת

רש"י ד"ה משמנין כו' והא משמנין גליון. וי"ל דמשמנין ר"ל שישומו מלאכתו ושיעור שיעבוד לזה יעבוד לזה ושניהם משתמשין בו מה שאין כן גבי הקדש דאין ההדיוט יכול להשתמש בו אבל שותפות בעלמא הוא דאית ליה ומוכרין אותו וחולקין דמיו או יאמר אחד לחבירו גוד או אגוד. כך מצאתי בגליון ברש"י כ"י: **תוס' ד"ה וכמה פחות כו' וי"ל כו'.** וג"כ וכן תירץ הרא"ש וז"ל דהתם מיירי באומר ערך זכר סתם אבל ערך סתם נותן בפחות שבנקבה ע"כ: **ד"ה קרי ביה ערך בערכך.** גליון. שני יתורים הן אחד הכף ואחד הבית דמצי למכתב ערך ומכתיב בערכך: וג"כ וכן פי' הרא"ש ז"ל וז"ל קרי ביה ערך וכו' מדה"מ למכתב ערך וכתב ערכך ומבית דבערכך דרשי' דרשא אחריתי אבל מערך לא דרשי' מידי דלגופיה איצטריך. עכ"ל הרא"ש ז"ל: **בתד"ה לומר שאין נידון.** ונראה לפרש וכו'. נ"כ וכן תירץ הר"מ וז"ל כמפרש דמי כאומר להקדש ג' שקלים דאז ודאי אינו בהשג יד ולא דמי למערך לפלוגי דהתם גזרת הכתוב היא שיהא נידון בהשג יד, אבל זה אינו מעריך שדברה בו תורה אלא כאומר שלשה שקלים עלי דהתם ודאי אינו נידון בהשג יד, ע"כ בגליון: **ד"ה הוא והקדש כו' גבי מכירה שיך כו'.** והרא"ש ז"ל כתב וז"ל משמנין ביניהם פירש"י שמין כמה שוה ויחלקו דמיו וכתב דמיבעיא ליה אמאי נקט גבי הקדש שותפין וגבי חבירו משמנין, ונר' דגבי הקדש נקט שותפי' דיד הקדש על העלוינה דמקדיש בעין יפה מקדיש וקדוש החצי אבל במכירה משמנין ויתן לפי מלאכה שעושה מראשו כגון אם הוא מלמד תינוקות או זמר עיקר מלאכתו מראשו ואם אומן בשאר מלאכות של יד או של רגל הכל לפי המלאכה, ולא נהירא כיון שאי אפשר לעשות שום מלאכה בלי הראש ע"כ יחלוקו, אלא אורחא דמילתא נקט כשיש לו חבר שיך למיתני משמנין ביניהן ובהקדש שאין לו חבר תנא הוא והקדש שותפין וממילא ידענא שילך אצל הגזבר וישנה שומא ביניהם. ע"כ. וכתב הר"י ז"ל בגליון פ"ה דלהכי נקט גבי הקדש שותפין ובמכר משמנין לפי דיד הקדש בעליונה וחולקי' בשוה אבל במכר אין חולקי' בשוה אלא שמין אותו אבר לאיזו מלאכה ראוי ולפי אותו מלאכה יטול חלקו, וכי תימא מאי שנא משנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים דהשכר לאמצע ומוקי לה בפ' מי שהיה נשוי (כתובות צג:) בשור העומד לחרישה וי"ל דהתם דלא הקפידו זה לזה אמרי' הכי אבל הכא מוכר בעין רעה מוכר. ע"כ:

ימכר לצרכי עולה. וא"ת וכי לוקח זה מקריב עולה חסירה אבר שאין אבר זה שלו הא פרכינן (ג) פ"ק דתמורה (דף יא.): ומשני כגון דאמר הרי עלי עולה בחייה כלומר כמו שיכול לחיות ואע"פ שנחתך רגלה מן האריכובה ולמטה [יז] והא דלא קא משני כגון דאמר רגלה של זו עולה לפטור עולתו של פלוני [יח] כמ"ד פ"ק דחולין (דף כג.): [יט] הרי עלי לחם לפטור תודתו של פלוני י"ל דלא נקט לה אגא על לשון מימרא דאמורא אבל לשון הברייתא לא מישתמע הכי: **והא** מר הוא דאמר הקדיש זבר לדמיו. מכאן משמע דגרסי' רבה שלא (ג) אמר אביי מר לרבא חבירו אע"ג דאשכחנא דאמר רב יוסף לאביי תלמידו מר דגברא רבה הוא ידע מאי קאמינא בזבחים פ' קדשי קדשים (דף סב.) התם שאני שהבין אביי מה שלא הבינו אחרים: **דבעי** רבה דמי ראשי לגבי מזבח כו' תיקו. היינו מקמי דלשמעא מתני' דלעיל כדמסקינן: [כ] (**בעי** רבה דמי ראשי [כא] למזבח.) לריך עיון אמאי לא נקט ערך ראשי לגבי מזבח כמו בבעיא דבסמוך: **בעי** רבא ערבי עלי לגבי מזבח. אי רבה גרסי' בכולן יש לפרש באם תמצא לומר כדלעיל: **אדם** יודע שאין ערך לפחות מבן חדש. ואפילו אינו יודע מ"מ דעתו ע"פ שתקנו חכמים הלשון וא"ת מאי שנא מדאמר פרק תמיד נשחט (פסחים דף סג.) המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר מעשר ואמר תרומה לא אמר כלום ויש לומר דלא אמר כלום ממה שמוציא בפיו אבל מה שבלבו הוי קיים ועוד יש לומר דהתם שאני שמה שאמר בפיו אינו רוצה ובמה [כב] שאמר בלבו טעה: יכול

רגלה של זו עולה יכול תהא כולה עולה תלמוד לומר [1] כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קדש ממנו קודש ולא כולה קודש יכול תצא לחולין ת"ל יהיה בהוייתה תהא הא כיצד [א] **תמכר** לצורכי עולות ודמיה חולין חוץ מדמי אותו אבר שבה דברי ר"מ [ב] רבי יהודה ורבי יוסי ור"ש אומרים מנין [ג] לאומר רגלה של זו עולה שכולה עולה תלמוד לומר כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קדש לרבות את כולה ואפילו למ"ד אין כולה עולה הני מילי דאקדיש דבר שאין הנשמה תלויה בו [ד] אבל דבר שהנשמה תלויה בו קדשה כולה [ה] (אלא) לא קשיא הא בקדושת הגוף הא בקדושת דמים והא מר הוא דאמר [ו] [ז] מקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף לא קשיא הא [ח] דאקדיש כולה הא דאקדיש חד אבר חד אבר נמי איבעויי איבעיא [ט] לן דבעי [י] רבה הקדיש אבר לדמיו מהו כי איבעי לן בתם הכא בבעל מום דומיא דחמור בעל מום נמי איבעויי איבעיא [יא] לן דבעי רבה [יב] דמי ראשי לגבי מזבח מהו כי אבעיא לן מקמי דאשמעה להא מתניתא השתא [יג] דשמעה הא מתניתא לא מיבעיא לן גופא בעי רבה דמי ראשי לגבי מזבח מהו נידון בכבודו או אינו נידון בכבודו לא אשכחן בדמים דאינו נידון בכבודו או דלמא לא אשכחן לגבי מזבח דנידון בכבודו תיקו בעי רבא [יד] ערכי עלי לגבי מזבח מהו נידון בהשג יד או אין נידון בהשג יד לא אשכחן בערכין דאין נידון בהשג יד או דלמא לא אשכחן לגבי מזבח [טו] דמיפריק אלא בשויו תיקו בעי רב אשי [יז] הקדיש שדה אחוזה לגבי מזבח מהו מי אמרינן לא אשכחן שדה אחוזה דמיפרקא אלא בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף או דלמא לא אשכחן לגבי מזבח דמיפריק אלא בשויו תיקו: **מתני'** [יח] פחות מבן חדש נידר אבל לא נערך: **גמ'** ת"ר [יט] המעריך פחות מבן חדש ר"מ אומר נותן דמיו וחכמים אומרים לא אמר כלום במאי קמיפלגי [כ] ר"מ סבר אין אדם מוציא דבריו לבטלה יודע שאין ערכין לפחות מבן חדש וגמר ואמר לשם דמים ורבנן סברי אדם מוציא דבריו לבטלה כמאן אזלא הא [כא] דאמר רב גידל א"ר האומר ערך כלי [כב] עלי נותן דמים כר"מ [כג] פשיטא דכר"מ אתיא מהו דתימא אפילו כרבנן התם הוא דטעי סבר כי היכי דאיכא ערכין לבן חודש איכא נמי לפחות מבן חודש אבל הכא דליכא למיטעי ודאי אדם יודע [כד] שאין ערך לכלי וגמר ואמר לשם דמים קמשמע לן ולרבי

מי נידון בכבודו או אין נידון בכבודו. ויהיב פלגא דמיס והרי אין לך בעל מום למזבח גדול מזה שהוא שהוא אלס וקא מיבעיא ליה ואמאי תיפשוט ליה מההיא דאין נידון: **מי אמרי' לא אשכחן.** נדר בשום דוכתא דאין נידון בכבודו א"ל לא אשכחן לגבי מזבח כו': **נידון בהשג יד.** גבי נדר ונדבה כי האי: **הקדיש שדה אחוזה.** לעולה: **מהו.** היכי פריק ליה אי בעי למיפרקיה דהא פשיטא לן אי אקדשיה לנדק הבית הוה פריק בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף דגזירת הכתוב ואפילו היא שוה אלף זוז יד]: **שדה אחוזה דמיפרקא.** דהא לא אשכחן שדה אחוזה אלא לנדק הבית דלכך כי פריש לה למזבח לא פריק לה נמי אלא בהכי או דלמא לא אשכחן בבהמות והנהו ולאי לא נתנה תורה קנבה לפדיונן אם הוממו והכא נמי אמרינן בשויו. תיקו: **מתני'** פחות מבן חדש נידר. אם אמר אחר דמיו עלי שהרי דמיס כל דהו יש לו: **אבל לא נערך.** שלא נאמר בפרשה [ויקרא כז] אלא מבן חודש ומעלה: **גמ'** נותן דמיו. כמה שהוא נמכר בשוק: **כר"מ.** דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה ואדם יודע דאין ערך לכלי דנפשות כתיב [שם] וגמר ואמר לשם דמים: **פשיטא דכר"מ.** ל"ל למימר כמאן אזלא הא: **הפס.** גבי פחות מבן חדש פטרי רבנן משום דאיכא למימר אפילו אין אדם מוציא דבריו לבטלה הני מילי היכא דהוא יודע שדבריו בטילין אבל זה סבור היה שיש ערך לפחות מבן חדש כבן חדש והרי אין לו וגמלא הקדש טעות ודמיס לא קאמר דליתיב דמי אבל גבי כלי ליתיב קמ"ל דר"מ היא ולא רבנן דטעמייהו דרבנן משום דאדם מוציא דבריו לבטלה ואפילו הוא יודע שדבריו בטילין: ולרבי

וראויה האי פרה לקדשי מזבח כיון דאקדשה קדושת דמים תהא קדושת מזבח ותפשוט קדושה בכולה: **הא דאקדשה כולה.** לקדושת דמים קדשה קדושת הגוף: **הא דאקדיש חד אבר.** לקדושת דמים לא קדיש קדושת הגוף: **מהו.** מי קדש קדושת דמים או קדושת הגוף דומיא דחמור דלא קרב למזבח: **דמי ראשי לגבי מזבח.** אין לך בעל מום לגבי מזבח יותר מאדם]: **מקמי דאשמעה להאי מתניתא.** ראש חמור: **נידון בכבודו.** דאבר ויהיב דמי כוליה גופיה למזבח: **לא אשכחן.** דקדוש בערכין דאין נידון בכבודו או דלמא לא אשכחן בעל מום לגבי מזבח דנידון בכבודו וכדתרצינן (התם) [הכא] בבעל מום דומיא דחמור: [נידון **בהשג יד.** כדאמרן לעיל]: **נותן דמיו.** שוויו: [**האומר ערך כלי עלי.** דאין ערך לכלי מן התורה. נותן דמיו. **כר' מאיר** דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה: **פשיטא.** מאי דסבירא ליה בערך פחות מבן חדש סבירא ליה בערך כלי:

מסורת הש"ס

(א) [קדושין ז.], (ב) [תמורה יא: יט: שבועות יא. ע"ש בכורות יד: ושם איתא הקדיש], (ג) [תמורה יא: ע"ש], (ד) סנהדרין פח., (ה) תמורה כז: [בכורות נח: נזיר ט. גיטין לט.], (ו) סנהדרין יד: [לקמן כ., (ז) [ע' תוספות סנהדרין טו. ד"ה האומר],

תורה אור השלם

1. וְאִם בְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַיְיָ כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַיְיָ יִהְיֶה קֹדֶשׁ:

ויקרא כז ט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שדה וכו' לא אשכחן קרבי למזבח: (ב) תוס' ד"ה ומכר וכו' פרכינן לה פ"ק: (ג) ד"ה והא וכו' אלא יאמר אביי:

שינויי נוסחאות

(א) ל"ל ורבי יהודה רבי יוסי וכן איתא ומוכרח בחולין סט.: (ב) תיבת אלא נמחק (ש"מ), (ג) דאמר הקדיש זכר (ש"מ), (ד) איבעיא לך דבעי (ש"מ), (ה) איבעיא לך דבעי (ש"מ), (ו) הסתא דשמעתה לה (ש"מ), (ז) מזבח נדון בהשג יד תיקו [ותיבות המיפריק אלא בשויו נמחק] (ש"מ), (ח) כלי זה עלי נותן דמיה כר"מ (ש"מ), (ט) לצרייכי עולה ודמיה (ש"מ), (י) אבר שבה אלא יקבל דמה דכיון דנחתא (ש"מ), (יא) ענ"ל מ"ז, (יב) לא קדשה בהמה כולה לגופה דהוו להו תרי מיגו דנימא דמיגו דנחית אבר לקדושת דמים נחית ליה נמי קדושת הגוף ומיגו דקדיש חד אבר קדשה נמי כולה ותרי מגו לא אמרינן הס"ד [ונשאר נמחק] (ש"מ), (יג) למזבח מהו מי כו' פלגא דמיו וכרי (ש"מ), (יד) זוז ואפילו אין שוה אלא דינר אי בעי למפריקא לא פריק לה אלא הכי הכא מאי מי אמרינן לא אשכחן שדה אחוזה כו' [והד"ל] (ש"מ), (טו) למזבח דמיפריק אלא (ש"מ), (טז) מיכא זה נמחק (ש"מ), (יז) ולמטה יכולה להיות והא (ש"מ), (יח) נ"ל כדאמרינן, (יט) לא צריכא דאמר הרי עלי חלה וכו' כל ד"ל, (כ) ל"ק מ"ז וגורס הכל ד"ל, (כא) דמי ראשי לגבי מזבח (ש"מ), (כב) וכמה שחשב בלבו טעה [תיבת שאמר נמחק]. (ש"מ),

רבינו גרשום

יכול תצא. שאר הבהמה לחולין: **בהוייתה תהא.** בקדושתה תהא: **חוץ מדמי אותו אבר שבה.** שהקדיש שדמיו יהא קדוש: **הא בקדושת הגוף הא בקדושת דמים.** אי אקדשיה לראש בהמה בקדושת דמים למזבח שימכר ויקח בדמיו קרבן למזבח ודאי אין לו אלא ראשה דאפשר למכור הראש לבדו. אבל אי אקדשיה קדושת הגוף [ליקרב הוא עצמו למזבח הואיל ואי אפשר לחלוק הראש מן הגוף] פשטה קדושה בכולה דאי אפשר לשחוט הראש לשם עולה והגוף לשם חולין דהא אין שוחטין חולין בעזרה: [**והא מר הוא דאמר.** רבא במסכת תמורה **הקדיש זכר** לדמיו שאמר דמי זכר זה עולה **קדוש קדושת הגוף** זכר עצמו קדוש הואיל וראוי למזבח הכא נמי הואיל הגוף: **מהו.** מי קדש קדושת דמים למזבח: **דמי ראשי לגבי מזבח.** אין לך בעל מום לגבי מזבח יותר מאדם]: **מקמי דאשמעה להאי מתניתא.** ראש חמור: **נידון בכבודו.** דאבר ויהיב דמי כוליה גופיה למזבח: **לא אשכחן.** דקדוש בערכין דאין נידון בכבודו או דלמא לא אשכחן בעל מום לגבי מזבח דנידון בכבודו וכדתרצינן (התם) [הכא] בבעל מום דומיא דחמור: [**נידון בהשג יד.** כדאמרן לעיל]: **נותן דמיו.** שוויו: [**האומר ערך כלי עלי.** דאין ערך לכלי מן התורה. נותן דמיו. **כר' מאיר** דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה: **פשיטא.** מאי דסבירא ליה בערך פחות מבן חדש סבירא ליה בערך כלי:

עין משפט נר מצוה

תמכר לצורכי עולות ודמיה חולין. דהא לא אקדיש גופה: **חוץ מדמי אבר** [1]. שלא יקבל דמה כיון דנחתא ליה קדושת הגוף אינו רשאי למוכרה ואם מכרה אינה מכורה שהרי עולתו היא וכיון דלא נפקא לחולין דתמימה היא אין קדושה חלה על מעות האבר הלכך אינה מכורה. וא"ת נמצא לוקח זה מקריב עולה חסירה אבר שאין אבר זה שלו הא פרכי' לה בפ"ק דתמורה (דף יא.): ומשנינן לה כגון דאמר הרי עלי עולה בחייה: **ואפילו למ"ד כו'.** הכי אוקימנא בשילהי פ"ק דתמורה (דף יא.): דלא פליגי ר"מ ורבי יהודה אלא בדבר שאין הנשמה תלויה בו כגון מן האריכובה ולמטה: ה"ג **לא קשיא ולא גרסי' אלא: הא בקדושת הגוף.** הא דקתני פשטה קדושה בכולה כגון דאקדשה קדושת הגוף דאמר רחמנא בהמה זו אקריב עולה ובריתא דלעיל [ד:] דאין לקדשי מזבח אלא ראשה של פרה כגון דאקדשה לדמיס דאמר רחמנא בהמה זו עלי לדמי עולה דומיא דעבד וחמור דלא שייכא בהו קדושת הגוף להקריבה: **והא מר הוא דאמר.** בפ"ק דתמורה (דף יא.): הקדיש זכר אינו אלא לעולה ואקדשיה לדמי עולה קדוש קדושת הגוף והוא עצמו יקרב עולה דמיגו דנחתא ליה קדושת דמיס נחתא ליה קדושת הגוף הוא ואינו אלא מזה לגופיה ה"נ כי אמר רחמנא פרה לדמי עולה תיקדש לגופה [1] (הוא) הואיל והיא חזיא תפשוט קדושה בכולה: **הא דאקדיש חד אבר.** לדמיו קדוש קדושת הגוף דליכא אלא חד מיגו: **הא דאקדיש חד אבר.** כגון הכא דאמר רחמנא פרה לדמי עולה לא [2] אמרינן מיגו דקדיש חד אבר קדשה נמי כולה ומיגו דנחתא ליה קדושת דמיס נחתא ליה קדושת הגוף דתרי מיגו לא אמרינן יחד: **אבר נמי איבעויי איבעיא ליה נמי.** בשילהי פ"ק דתמורה (דף יא.): **הקדיש אבר נדמיו מהו.** שתקדש כל הבהמה לגופה מי אמרי' מיגו דקדיש חד אבר לדמי' קדיש לגופיה ומיגו דקדיש חד אבר קדשה כולה א"ל תרי מיגו לא אמרינן ואם תאמר ברייתא דלא דהא תפשוט ליה נמי מהא ברייתא דלא דהא קתני אין להקדש אלא ראשה ואוקמת לה בקדשי מזבח ודקאמר לדמי: **נפס.** דאיכא למימר דתיחות ליה קדושת הגוף דהא חזי להקריבה ובריתא דפשיטא ליה דלא קדשה כולה בבעל מום קא מיירי דומיא דעבד וחמור דלא חזו לגופייהו: **דמי ראשי למזבח** [3] **מי נידון בכבודו או אין נידון בכבודו.** ויהיב פלגא דמיס והרי אין לך בעל מום למזבח גדול מזה שהוא אלס וקא מיבעיא ליה ואמאי תיפשוט ליה מההיא דאין נידון: **מי אמרי' לא אשכחן.** נדר בשום דוכתא דאין נידון בכבודו א"ל לא אשכחן לגבי מזבח כו': **נידון בהשג יד.** גבי נדר ונדבה כי האי: **הקדיש שדה אחוזה.** לעולה: **מהו.** היכי פריק ליה אי בעי למיפרקיה דהא פשיטא לן אי אקדשיה לנדק הבית הוה פריק בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף דגזירת הכתוב ואפילו היא שוה אלף זוז יד]: **שדה אחוזה דמיפרקא.** דהא לא אשכחן שדה אחוזה אלא לנדק הבית דלכך כי פריש לה למזבח לא פריק לה נמי אלא בהכי [4] אלא בשויו דהא לא אשכחן בבהמות והנהו ולאי לא נתנה תורה קנבה לפדיונן אם הוממו והכא נמי אמרינן בשויו. תיקו: **מתני'** פחות מבן חדש נידר. אם אמר אחר דמיו עלי שהרי דמיס כל דהו יש לו: **אבל לא נערך.** שלא נאמר בפרשה [ויקרא כז] אלא מבן חודש ומעלה: **גמ'** נותן דמיו. כמה שהוא נמכר בשוק: **כר"מ.** דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה ואדם יודע דאין ערך לכלי דנפשות כתיב [שם] וגמר ואמר לשם דמים: **פשיטא דכר"מ.** ל"ל למימר כמאן אזלא הא: **הפס.** גבי פחות מבן חדש פטרי רבנן משום דאיכא למימר אפילו אין אדם מוציא דבריו לבטלה הני מילי היכא דהוא יודע שדבריו בטילין אבל זה סבור היה שיש ערך לפחות מבן חדש כבן חדש והרי אין לו וגמלא הקדש טעות ודמיס לא קאמר דליתיב דמי אבל גבי כלי ליתיב קמ"ל דר"מ היא ולא רבנן דטעמייהו דרבנן משום דאדם מוציא דבריו לבטלה ואפילו הוא יודע שדבריו בטילין: ולרבי

מט א ב מיי' פט"ו מהלכות מעה"ק הלכה ב:
נ ג מיי' פ"ה מהלכות ערכין הלכה יד:
נא ד מיי' שם הלכה יז:
נב ה ו מיי' שם הל' יט:
נג ז מיי' פ"א מה"מ ערכין הלכה ט:
נד ח מיי' שם הלכה ג:

מוסף רש"י

יכול תצא לחולין. בפדיון שיפלה אותו אבר (חולין סט:). ת"ל יהיה. יהיה קדש הבוא אבר, וכיון דהבוא אבר הוי קדוש הו לא מצי למשחט הבוא בהמה כשם חולין, אלא תמכר כולה חוץ מדמי אותו אבר שבה, דדמי אותו אבר לא יעול שהרי הקדישו ואינו יכול למוכרו (תמורה יא:). חוץ מדמי אותו אבר. ומתוך לא יעול הדמים לפי שאינו שלו, ובתמורה (שם) פריך והא קמייתי אותו שקנאה עולה מחוסרת אבר, והוא היה מחוייב עולה (חולין שם:). **לרבות** את כולה. ה"ל למיכתב כל אשר יתן ממנו לה' קדש, ומדכתיב יהיה ריבוא הוא דאפילו לא נתן לה' אלא ממנו, דהייינו מקצתה, יהיה קדש כולה (שם). מקדיש זבר. אינ, לדמיו. שימכרנו ויביא דמיו עולה (בכורות יד: תמורה יא:) אי אשם (תמורה יט:) ולהכי נקט רבא זכר, דבעולה איירי רבא ונקבה לא חזיא לעולה ולכך למימר קדשה קדושת הגוף (שם יא:) אי: לכי נקט זכר לחזי לעולה משום דרוצה דמיימנו קרבן עולה מייתו (בכורות יד:). קדוש קדושת הגוף. הוא עצמו קדוש קדושת הגוף ויקרב עולה (שם) מיגו דנחתא ליה קדוש דמיס נחתא ליה קדושת הגוף, וכיון דאיהו גופיה חזי להקריבה קרב (תמורה יט:) ואינו יכול למוכרו הואיל והוא גופיה חזיא לעולה (שם יא:) מאחר שהקדישו והוא עצמו ראוי להקריבה אינו יוצא מידי מזבח (שבועות יא:). **המעריך פחות מבן חדש.** אמר על פחות מבן חדש ערכו עלי, והתורה לא נתנו לו ערך, דגבי ערכין כתיב (ויקרא כז) ואם מבן חדש וגו', ר"מ אומר נותן דמיו. כמה שהוא ממכר בשוק, דקסבר אין אדם מוציא דבריו לבטלה ויודע שאין ערך לפחות מבן חדש וגמר ואמר לשם דמים (דבריו לבטלה (סנהדרין יד: טו).

שיטה מקובצת

תוס' ד"ה בעי רבא כו' דלעיל. גלין. אח"ל בדמי ראשי לגבי מזבח דאינו נדון בכבודו משום דהקדיש לא אשכחן נידון בכבודו אבל ערכי עלי לגבי מזבח כיון שהוכיר לשון ערך נידון בכבודו או דלמא כל לגבי מזבח אינו נידון בכבודו ואח"ל כל לגבי מזבח אינו נידון בכבודו מקדיש שדה אחוזה למזבח מהו מי מדמינן פדיונה כמקדיש לבדק הבית או דילמא כל לגבי מזבח נפדה בשויה. הרא"ש ז"ל: ונ"ב וז"ל הרא"ש ז"ל ואפי' אם הוא אומר שידע לא אזלינן בתר אמירתו אלא במה שחכמים דנין את לשונו ע"כ: **תוד"ה אדם וכו'. ובמה שאמר בלבו טעה.** אבל הכא פיו ולבו שוין אלא שהוציא דמים בלשון ערך וסבור שעולין לסגנון אחד. הרא"ש ז"ל: